

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Amanda Dufvenberg		OP SA 16–19
Handledare		
		Antal ord: 11 960
Charlotta Friedner Parrat	Beteckning	Kurskod
		1OP415
EN UNDERSÖKNING OM FÖRSTÅELSE FÖR DET OAVGJORDA SKAGERACKSLAGET		
<u>Abstract:</u>		
<p>There are few studies investigating marine unfinished battles. Most research is focused on victory and defeat, which are, however, rather undefined concepts. Therefore, this study intends to help understand why The Battle of Jutland ended as a draw. Geoffrey Till's theory, on how success is achieved in a battle, was used to illustrate this. Nine factors from the theory constituted the analytical instrument to assist the author in identifying the essential elements regarding The Battle of Jutland. By doing so, the result will demonstrate what is important in a marine battle when it comes to success. The results of the study show that the factors of the theory are influenced by each other and because of this the battle was unfinished.</p>		
<u>Nyckelord:</u>		
Geoffrey Till, oavgjort, unfinished, Skagerackslaget, Battle of Jutland		

Innehåll

1. INLEDNING.....	3
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	3
1.2 FORSKNINGSOVERSIKT.....	4
1.3 SYFTE	7
1.4 AVGRÄNSNING	8
1.5 DISPOSITION	8
2. TEORI.....	9
2.2 OPERATIONALISERING OCH ANALYSINSTRUMENT.....	12
3. METOD	14
3.1 FORSKNINGSDSIGN.....	14
3.2 MATERIALDISKUSSION	14
3.3 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	16
3.4 RELIABILITET OCH VALIDITET.....	16
4. ANALYS.....	18
4.1 ANALYS AV SKAGERACKSLAGET	19
5. AVSLUTNING	31
5.1 ÅTERKOPPLING.....	31
5.2 RESULTAT AV ANALYSEN.....	32
5.3 DISKUSSION.....	33
5.4 RELEVANS FÖR OFFICERSPROFESSIONEN	35
5.5 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	35
LITTERATUR OCH REFERENSFÖRTECKNING	36
LITTERATUR	36
ARTIKLAR OCH REDOGÖRELSE	36
DOKTRINER	37
INTERNETSIDOR.....	37

1. Inledning

Det första världskriget utspelade sig från 1914 till 1918 där två av aktörerna som stred var på ena sidan Storbritannien och på andra Tyskland. Ett av de största slagen i marin historia utspelade sig under detta krig och kallas på svenska Skagerackslaget och på engelska The Battle of Jutland. Slaget utkämpades på Nordsjön 1916 mellan den brittiska *Grand Fleet* och den tyska *Hochseeflotte*. Striderna började på eftermiddagen den 31 maj och ebbade ut under natten mot den första juni, drygt tolv timmar från början till slut. Dagarna efter anlände de fartyg som klarat sig från att sjunka, men var mer eller mindre skadade, hem till respektive land. Genast började kampen om segern av slaget i propagandakriget och om personlig ära.¹

1.1 Problemformulering

Seger och förlust är idag begrepp som flera militära tänkare fortfarande försökt definiera. En seger för en aktör behöver inte vara en förlust för den andra aktören i ett slag, krig eller konflikt.² Under första världskriget var ett av de största marina slagen Skagerackslaget 1916. I det slaget såg sig de två aktörerna Tyskland och Storbritannien båda som segrare. Debatterna kring vem som vann det historiska slaget berodde till stor del på grund av de svårdefinierade begreppen seger och förlust.³ Liknande debatter har pågått efter det moderna kriget mellan Israel och Hizbollah 2006, där det handlade om att israelerna bar på förlusten trots att de hade större organisation, var bättre beväpnade och var mer teknologiskt avancerade än Hizbollahs mindre grupper.⁴ Till slut avslutades kriget med att Israel vann de flesta slagen och tillfogade större förluster än Hizbollah medan Hizbollah vann propagandakriget. De två krigande parterna såg sig båda som vinnare och detta gjorde de eftersom deras ledare hade olika syften med kriget.⁵ Samma problem identifieras i Skagerackslaget, de båda aktörernas marinledningar förhöll sig till olika syften.

¹ Johan Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp* (Stockholm: Stockholm : Svenskt militärhistoriskt bibliotek, 2009). 16.

² Jan Ångström and Isabelle Duyvesteyn, *Understanding Victory and Defeat in Contemporary War* (London: London, 2007). 41.

³ *Nationalencyklopedin*, Skagerrackslaget. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/skagerrackslaget>(hämtad 2019-04-25)

⁴ Dov Waxman, "Between Victory and Defeat: Israel after the War with Hizballah," *The Washington Quarterly* 30, no. 1 (2007): 27–43. 31.

⁵ *Ibid.* 31–32.

I den svenska Försvarmaktens Militärstrategiska doktrin (MSD-16) presenterar de det militärstrategiska konceptet där de bland annat skriver att ”Väpnat angrepp ska mötas snabbt i syfte att vinna tid och skapa handlingsfrihet. Därefter ska försvarsoperationer syfta till; att tillsammans med andra vinna kriget alternativt enskilt undvika att förlora.”⁶ Det som har varit ottydligt med begreppen seger och förlust är hur definitionerna lyder, när har den ena parten vunnit och när har den förlorat? Som Försvarmakten formulerade det militärstrategiska konceptet, har teoretiker i sina undersökningar lagt tyngdpunkten på hur en aktör uppnår seger och hur de undviker att förlora. Det finns färre undersökningar på hur och varför ett slag eller krig avslutas som oavgjort. I Skagerackslaget såg sig Storbritannien som strategiska segrare och Tyskland som taktiska segrare. I denna undersökning kommer detta förklaras som begreppet oavgjort. Genom att analysera slaget och på så vis identifiera varför det blev oavgjort kan vi få en förståelse för hur dagens beslutsfattare kan förstå den marina taktiken samt hur den ska implementeras i krigföring i syfte att fylla luckan i det krigsvetenskapliga problemet.

Vidare presenteras i denna uppsats en forskningsöversikt som identifierar forskningsluckan. Båda aktörerna såg sig som segrare, men på olika nivåer. Men av de fem texterna som forskningsluckan består av finns det ingen som argumenterar eller diskuterar förståelsen för varför det blev oavgjort.

1.2 Forskningsöversikt

I denna redogörelse inleder Herwig med att beskriva Skagerackslaget samt hur mycket förluster varje flotta hade efter slaget. Han beskriver att konventionell bedömning visar att tyskarna vann slaget med en taktisk vinst medan britterna vann en strategisk vinst.⁷ Herwig presenterar även hur boken *Jutland: The Unfinished Battle (2016)* analyserar slaget. Författaren till boken undersöker slaget genom att intervjua ögonvittnen från slaget och sedan jämföra intervjuerna och jämföra statistik. Han analyserar även de komplexa navigationssystemen, rörelse och placering av fartygen. Båda flottorna stred under omständigheter som inte var optimala då de yttre faktorerna var dåliga. Med yttre faktorer menas regn, rök, vind, hög sjö och skymmande ljus. Båda sidor betraktade striden som ett ”oavslutat slag”.⁸

⁶ Försvarmakten, *Militärstrategisk Doktrin : MSD 16, MSD* (Stockholm: Stockholm : Försvarmakten, 2016). 8.

⁷ Holger Herwig, “JUTLAND: ACRIMONY TO RESOLUTION,” *Naval War College Review* (Washington, 2016). 147.

⁸ Ibid. 150-151.

Eric Grove beskriver precis som Herwig att Skagerackslaget ses som oavgjort. Han menar att slaget räknas som en paradox då det kan ses som ett av de största marina slagen med ett massivt marint engagemang men med ett litet resultat. Tusentals människor förlorades i ett slag där utfallet inte gav någonting. Amiral Jellicoe, som var befälhavare över den brittiska flottan under slaget, var intelligent, omtänksam och en administratör som inspirerade till god lojalitet bland sina underordnade men han var ovillig att ta de risker som krävdes för att få till en avgörande åtgärd.⁹ De tyska befälen var i allmänhet starkare och försökte få ut det mesta av den kvantitativt sämre och mindre välbeväpnade tyska flottan. Deras mål var att jämna ut de båda aktörernas flottor genom att bekämpa minde delar av den brittiska flottan. Efter slaget, trots att tyskarna flytt hem, såg de sig själva som vinnare. De hade kommit närmre sitt mål genom att lyckats jämna ut de tidigare oproportionerliga flottorna till något mer proportionerliga medan britterna inte kom i närheten av sitt mål, att nedkämpa den tyska flottan. Den brittiska flottans prestige-känsla lyckades aldrig riktigt återhämta sig från det nedslående resultatet av Skagerackslaget och med de efterföljande offentliga kontroverserna.¹⁰ Grove argumenterar kring vem som vann slaget och till vilken nytta.

Seligmann, till skillnad mot Herwig och Grove, undersöker brittisk underrättelse om tyska vapenförmågor. I flera studier av *the Royal Navy* har teorier framförts om den brittiska marina taktiken. Genom att undersöka taktiken under Skagerackslaget har det identifierats att Admiralty (den brittiska marina ledningen) innan slaget underrättelseinhämtade information om att tyskarna ville verka på en räckvidd där deras tunga torpeder kunde användas till maximal fördel. Britterna hade även inhämtat information om att tyskarna hade stor kunskap inom vapenområdet. Istället för att använda den taktiska förutsättningen att manövrera och hålla sig på långt avstånd från tyskarna, bestämde sig britterna istället för att använda sig av sitt huvudvapen och avfyra koncentrerade pulser av eld vid närmandet av de tyska styrkorna.¹¹

I denna artikel presenterar Seligmann den underrättelse som skedde och de vapenförmågor som förbereddes innan slaget. Han nämner hur de brittiska officerarna valde att använda sig av den underrättelse de fick tillgång till och hur de valde att agera på den informationen. Seligmann argumenterar eller diskuterar inte förståelsen till varför det blev oavgjort.

⁹ Eric Grove, "The Jutland Paradox: A Keynote Address," *The Mariner's Mirror* 103, no. 2 (2017): 168–74. 168.

¹⁰ *Ibid.* 172.

¹¹ Matthew Seligmann, "A German Preference for a Medium-Range Battle? British Assumptions about German Naval Gunnery, 1914–1915," *War in History* 19, no. 1 (2012): 33–48. 33.

Seligmann riktar in sin artikel på teknik medan den här artikelns tyngdpunkt ligger på taktik. Skagerackslaget är ett ämne som fortfarande efter 100 år innebär oenigheter. Mycket i denna debatt handlar om seger och nederlag och om prestationen av de brittiska befälhavarna. Strategisk seger och taktiskt nederlag är en sällsynt kombination som skapar en viss spänning.¹² Mackay, Price och Wood om-analyserar Skagerackslaget, det största marina engagemanget under första världskriget, med tyngdpunkten på förståelse för den taktiska utvecklingen under det årtiondet. Särskilt analyseras interaktionen mellan taktik och befälhavarnas beslutsfattning samt konstruktionen av fartygen. Författarna till artikeln gör en ny undersökning av befälhavarnas handlingar inom den taktiska nivån och det visar att resultatet från Skagerackslaget, trots tydliga brittiska taktiska och teknologiska brister, låg till grund för fortsatt utveckling med konsekventa och professionella insikter om beslutsfattning inom the Royal Navy. Detta gjorde att the Grand Fleet kunde uppnå en strategisk seger.¹³ I denna artikel menar författarna att briter vann en strategisk seger men det nämns aldrig att tyskarna vann den taktiska segern som författare till tidigare artiklar tar upp.

I historien om Skagerackslaget har rollen som Admiralty spelade med sin underrättelsekommunikation fått blandade omdömen. Historiker har påpekat att Admiraltys kryptografiska organisation, Room 40, som lyckades inhämta information från tyskarna både innan och under slaget, fungerade bra. Dock nådde denna information, i en krypterad form, aldrig Amiral Jellicoe, som förde befälet över den brittiska flottan under slaget, vilket historikerna anser är ett nederlag. I denna artikel hävdar Hines, motsats till historikernas tes, att underrättelsekommunikationen utfördes som planerat, eftersom Admiralty använde sig mer av underrättelsetjänsten än vad den operativa flottan gjorde till havs gjorde.¹⁴ Skagerackslaget visar att Admiraltys fokus på underrättelseinformationen hade sina brister eftersom den aldrig nådde ut till de operativa fartygen.¹⁵ Precis som Matthew Seligmann diskuterar om i sin artikel tar Hines upp underrättelseförmågan i Skagerackslaget. Det som Seligmann inte nämner är att mycket av den viktiga underrättelse Admiralty inhämtade nådde aldrig de operativa förmågorna som var ute till sjöss.

¹² Niall Mackay, Christopher Price, and A Jamie Wood, "Weight of Shell Must Tell: A Lanchestrian Reappraisal of the Battle of Jutland," *History* 101, no. 347 (2016): 536–63. 536–537.

¹³ *Ibid.* 536.

¹⁴ Jason Hines, "Sins of Omission and Commission: A Reassessment of the Role of Intelligence in the Battle of Jutland," *The Journal of Military History* 72, no. 4 (2008): 1117–54. 1117.

¹⁵ *Ibid.* 1147.

1.2.1 Sammanfattning

Denna forskningsöversikt har presenterat fem texter som alla handlar om Skagerackslaget. Genomgående är de flesta artiklar inriktade på den taktik som användes under slaget, speciellt underrättelse och ledarskap, det är fler författare som nämner detta både i positiva och negativa drag. Selingmann diskuterar om underrättelse i sin artikel och han nämner att britterna var duktiga på att inhämta information om tyskarnas vapenförmågor. Hines nämner även han underrättelsen men menar att det var ett nederlag eftersom befälhavaren över de brittiska flottorna inte fick tillgång till den underrättelsen och därmed inte kunde påverka sina operativa förmågor till sjöss. Några av författarna diskuterar huruvida vem som lämnade slaget som segrare och där Herwigs redogörelse menar att britterna segrade strategiskt och tyskarna segrade taktiskt. Grove menar att tyskarna såg sig som vinnare efter slaget då de uppnådde sitt syfte medan Mackay, Price och Wood menar att det var britterna som sågs som segrare.

Ingen av författarna i denna forskningsöversikt nämner hur vi kan förstå varför ingen lämnade striden som fullständig segrare, med fullständig menas både taktisk och strategisk. Det nämns flera taktiska faktorer som kan räknas som framgång exempelvis underrättelse, ledarskap och manövrering men det nämns inte hur dessa hade kunnat användas för att förstå det oavgjorda slaget. Det finns alltså otydligheter kring hur de båda aktörerna såg sig som segrare. Här identifieras forskningsluckan inför uppsatsens undersökning.

1.3 Syfte

Problemformuleringen påvisar även att det finns få undersökningar om marina oavgjorda slag eftersom det finns få marina slag som ses som oavgjorda. I forskningsöversikten har det identifierats att det finns oklarheter kring hur det kom sig att båda aktörerna återvände hem som segrare efter Skagerackslaget. De taktiska och strategiska faktorerna beskrivna av marinteorikern Geoffrey Till ämnar förklara vad som ger framgång i en strid. Därför syftar uppsatsen till att med en teorikonsumerande ansats, med hjälp av Tills teori, förstå varför Skagerackslaget blev oavgjort.

1.3.1 Forskningsfråga

På vilket sätt kan Geoffrey Tills faktorer hjälpa oss förstå varför Skagerackslaget blev oavgjort?

1.4 Avgränsning

Denna uppsats är avgränsad till ett slag, Skagerackslaget, under första världskriget och kommer endast undersöka två aktörer, tyskarnas *Hochseeflotte* och britternas *Grand Fleet*. Uppsatsen kommer inte presentera första världskriget som krig utan endast detta slag. Uppsatsen avgränsar sig i teorin till nio av Tills elva faktorer för framgång i strid. Skagerackslaget pågick i näst intill tolv timmar, därför kommer inte de två faktorerna ”operationsmedvetenhet” samt ”konceptet av operation och förnödenhetsförsörjning” presenteras. Detta för att ingen av de två faktorerna hade stor inverkan på slaget på grund av den smala tidsramen det skedde inom.

1.5 Disposition

Uppsatsen är disponerad till fem kapitel. Det *första* kapitlet innehåller inledning med bakgrund till fallet, problemformulering som ligger till grund för forskningsöversikten där fem texter om Skagerackslaget presenteras. Kapitlet avslutas med att presentera syfte, forskningsfråga och avgränsning. Det *andra* kapitlet innehåller argument till den valda teorin, därefter Geoffrey Tills teori och slutligen analysinstrumentet som är operationaliseringen och som i sin tur används till analysen. Kapitel *tre* består av forskningsdesign, forskningsetiska överväganden, metoddiskussion samt reliabilitet och validitet. Kapitel *fyra* innehåller en sammanfattning av fallet och sedan en analys av Skagerackslaget där Tills faktorer står som grund. Kapitel *fem* består av svaret på forskningsfrågan, en diskussion kring resultatet och slutligen en diskussion kring hur undersökningen har betydelse för officersprofessionen samt förslag till fortsatt forskning.

2. Teori

Geoffrey Till har tagit fram 11 faktorer som syftar till att vara ett hjälpmedel till att förstå seger och förlust samt till att guida beslutsfattare i dagens marina krigföring. Endast nio av faktorerna presenteras. Till har undersökt den marina förändringen och vad som har varit framgångsrikt samt vad som inte har varit det i marina operationer under de senaste 200 åren.¹⁶ De nio faktorerna är; strategisk design, teknologisk fördel, ledning och ledarskap, träning, underrättelse, stridsmedvetenhet, manövrering, eldkraft och elasticitet. Dessa är översatta från engelska som är bokens originalspråk. Teorin är presenterad relativt kortfattat i boken vilket har lett till att den är svårsmälbar. Detta medför en viss tolkning och min subjektiva bedömning när analysinstrumentet tas fram, detta för att sätta företeelsen i ett sammanhang.¹⁷ Däremot är Tills faktorer ett hjälpmedel till att förstå framgång i en strid och lämpar sig till denna undersökning eftersom syftet med uppsatsen är att förstå varför slaget blev oavgjort. Operationaliseringen är sammanfattning av teorin med de mest mätbara delarna som det centrala, dessa tolkas och mynnar ut i analysverktyg.

2.1.1 Strategisk design

Denna faktor är utvecklad efter den strategiska nivån medan de åtta resterande faktorer rör sig på den taktiska nivån och på så vis kan bli enklare att analysera mot framgång och nederlag. Beroende på hur krigföringen förändras måste även funktionerna i det militära förändras. Den marina staben på strategisk nivå måste vara mottaglig för förändring i det nationella syftet och i den internationella säkerhetsmiljön. Den måste även vara medveten om vad den är till för, hur viktig den är på en nationell nivå samt hur den ska passa in i det övergripande systemet. Exempel på detta är hur moderna flottor har utvecklats från ”rättfram-krigföring” till komplex fredsbevarande krigföring. Att åstadkomma framgång eller nederlag är beroende på hur beslutsfattarnas strategiska insikt är och deras kapacitet till att med den materiel de har tillgång till, tillämpa marin lämplighet till den nya moderna krigföringen. Denna faktor syftar till att det som frambringar framgång och nederlag till sjöss kan vara till hjälp för beslutsfattarna på den högre strategiska nivån.¹⁸

¹⁶ Geoffrey Till, *Understanding Victory : Naval Operations from Trafalgar to the Falklands* (Santa Barbara, California: Santa Barbara, California : Praeger, 2014). 1.

¹⁷ Asbjørn Johannessen and Per-Arne Tufte, *Introduktion till Samhällsvetenskaplig Metod*, ed. Per Arne-Tufte and Geije Johansson, 1. uppl. (Malmö: Malmö : Liber, 2003). 71.

¹⁸ Till, *Understanding Victory : Naval Operations from Trafalgar to the Falklands*. 2.

2.1.2 Teknologisk fördel

Teknologisk fördel kan ses på från två perspektiv, den ena är kvalitativ och den andra kvantitativ eller båda samtidigt. Krig och militära operationer är dynamiska processer, fienden kommer alltid reagera på vad vi gör men det betyder inte att de kommer agera på det sättet som vi tror. Genom att agera på en teknologisk nyhet är det enklaste sättet att själv utveckla samma teknologi eller att utveckla ett svar på den nya teknologin som har möjlighet att motarbeta sig den. Ett exempel på detta är när torpederna sågs som en ny teknologi och istället för att skapa egna torpeder, skapades det sätt att förstöra dem.¹⁹

2.1.3 Ledning och ledarskap

Det finns många aspekter som påverkar det mänskliga psyket under en strid. Det handlar om att överleva för att ha möjligheten att genomföra sin uppgift men även att ta hand om andra som är skadade. När striden har gått så pass långt är det ledarskapet som är avgörande för att besättningen ska hålla moralen uppe. Till sjöss krävs det att upprätthålla gott ledarskap genom träning och gott sjömanskap. Bland de högre beslutsfattarna i land är inte ledarskapet lika avgörande då de inte är lika nära striden som besättningen på ett fartyg.

En del av ledarskapet är att skapa ett ramverk för förnuftiga och rationella mål och att ha möjlighet att utveckla målen via kommunikation. Ett effektivt ledarskap kräver en effektiv kommunikation.²⁰

2.1.4 Träning

” The most important single factor in a naval service is the quality on its personnel and training.”²¹ Detta påstående grundar sig på den taktiska nivån och betyder att det ska finnas en förmåga att i operationer kunna använda sig av den tillgängna teknologin för att uppnå chefernas och uppdragets mål. För att uppnå de målen krävs motivation samt en hög kapacitet och kompetens bland besättningen. Idag är kraven höga för att besättningen ska ha en hög kvalitet och träning av besättningen är viktig för att de ska hålla den höga kvaliteten. Ju mer den utbildning som ges desto effektivare är troligen träningen. Vetskapen om att besättningen kan genomföra arbetet väl, där de känner att de har ett högt värde och är behövda ökar moralen. En låg moral hos besättningen är lika med förlust. Sammanfattningsvis betyder denna faktor att välmotiverad, väl tränad och fokuserad besättning ökar sannolikheten för framgång i både krig och fred.²²

¹⁹ Ibid. 2-3.

²⁰ Ibid. 3.

²¹ Ibid.

²² Ibid. 5.

2.1.5 Underrättelse

Denna framgångsfaktor är en av faktorerna som lätt kan stressa cheferna eftersom de vill inhämta underrättelse men samtidigt vara dolda för motståndaren. Det handlar om att ha god underrättelse och veta vad som sker ”på andra sidan”. Att veta motståndarens intensioner, metoder och förmågor är ofta avgörande och genom att kunna kommunicera med enheter som är i stort behov av underrättelse utan komplikationer som att bli sedd av motståndaren ger möjlighet till framgång. Balanseringen av olika risker som följer genom att antingen total information eller ingen information är en viktig och svår aspekt för chefen då det finns risker vid båda besluten.²³

2.1.6 Stridsmedvetenhet

Amerikaner brukar kalla denna faktor för ”situational awareness”. Det handlar om kapaciteten att på den taktiska nivån förstå vad motståndaren gör, vad deras förmågor är och vad de kan åstadkomma under en viss tid för att framgångsrikt ge ett gensvar. Det handlar även om att kunna dölja all denna kunskap gentemot motståndaren och därmed skörda de väldiga fördelarna med strategisk, operationell eller taktisk överraskning.²⁴

2.1.7 Manövrering

Förmågan att kunna manövrera i strid har alltid varit en taktisk framgång. Det kan vara en fysisk egenskap att kunna manövrera ifrån motståndaren. Alternativt kan det vara en intellektuell egenskap genom att chefen kan förvirra motståndaren. I de flesta fall kombineras dessa två alternativ. Manövrering är viktigt eftersom det ger ett taktiskt initiativ vilket ger en fördel i position och för att bestämma ”reglerna för spelet” eller villkor för engagemanget.²⁵

2.1.8 Eldkraft

Marin krigföring handlar om att sänka eller minst neutralisera motståndarens marina styrkor eftersom det ses som en förutsättning till att uppnå strategisk fördel. Det handlar om att säkra användandet av havet för det strategiska syftet och att förneka det till motståndaren. Dock är det komplicerat. Eldkraft handlar om destruktivt, kinetisk och ihållande effekt och om noggrannhet och relevans, alltså att kunna träffa det som ska träffas. För att kunna uppnå detta måste skytten få rätt information om målet som är avgörande för träff.²⁶

²³ Ibid. 5-6.

²⁴ Ibid. 6.

²⁵ Ibid. 6-7.

²⁶ Ibid. 7.

2.1.9 Elasticitet

En militär operation kan ofta liknas med en duell eftersom motståndaren kommer försöka göra mot dig det du gjort mot den. Att skydda sig mot vad än motståndaren kommer leverera är en del av en marin operation. På en taktisk nivå handlar detta om den individuella plattformens kapacitet till att kunna ta emot motståndarens attack utan att det ska påverka den egna uppgiften. Detta påverkar elasticiteten hos besättningen och dess operatörer. På en strategisk nivå kan problemet handla om landets kapacitet till att kunna återställa förluster.²⁷

2.2 Operationalisering och analysinstrument

De nio faktorer som presenterats i teorin kommer anpassas till uppsatsens syfte och kortas ner till operationalisering som är analysinstrumentet. Förklaring om analysinstrumentet presenteras i kapitel 3.1 Forskningsdesign.

Strategisk design syftar till att chefer på en strategisk nivå, exempelvis en stab inom den brittiska eller tyska marina ledningen ska kunna ta beslut som frambringar framgång. Staben ska vara medvetna om sin egna flottas fördelar och nackdelar och hur de ska använda dessa på rätt sätt. **Hur planerade de båda aktörernas marinledningar slaget efter de egna flottornas förmågor?**

Teknologisk fördel syftar till att alltid kunna agera på motståndarens teknologi och att den egna teknologin används på ett fördelaktigt sätt. Det kan antingen vara att utveckla lika eller nyare teknologi eller utveckla ett skydd mot motståndarens teknologi. **Hur förbereddes och användes teknologin av de två aktörerna under slaget?**

Ledning och ledarskap syftar till att upprätthålla gott ledarskap samt att skapa rationella mål och utveckla en god kommunikation, dels till övriga enheter i striden samt ombord. **Hur fungerade kommunikationen mellan enheterna? Hur lyckades cheferna uppfylla sina mål?**

Träning syftar till att nå chefernas mål och därmed framgång genom motivation, hög kapacitet och kompetens, väl genomförd träning samt fokusering hos besättningen. **Hur hög kompetens och motivation hade de båda aktörernas besättningar?**

Underrättelse syftar till att finna balansen mellan att inhämta viktig information om motståndaren och samtidigt inte bli påkommen av denne. Att veta motståndarens intensioner, metoder och förmågor är ofta avgörande för framgång. **Hur mycket underrättelse lyckades de två aktörerna inhämta om varandra?**

²⁷ Ibid.

Stridsmedvetenhet syftar till att med medvetenhet ha förståelse för motståndarens kapacitet, vad de kan åstadkomma när det gäller vapen, räckvidder och manövrering. Genom att ha denna medvetenhet kan den egna flottan framgångsrikt ge gensvar på dessa. **Hur taktiserades medvetenheten om motståndarens stridsförmågor i slaget?**

Manövrering syftar till att antingen fysiskt manövrera undan motståndaren, eller intellektuellt förvirra motståndaren. Dessa två kombineras i de flesta fall. **Hur användes fysisk och intellektuell manövrering i slaget av de två aktörerna?**

Eldkraft syftar till att förneka motståndaren användandet av havsutrymmet genom att med sina marina styrkor neutralisera motståndaren med hjälp av vapenförmågor. Eldkraften handlar om destruktiv, kinetisk och ihållande effekt samt att träffa det som ska träffas genom noggrannhet.

Hur användes vapenförmågorna av de två aktörerna?

Elasticitet syftar på en taktisk nivå till att den individuella plattformen ska kunna skydda sig mot en motståndares attack och samtidigt ha möjlighet att fortsätta med den egna uppgiften.

Hur mycket kunde de två aktörerna fortsätta strida/lösa uppgift trots skador på fartyg?

3. Metod

Metoden är teorikonsumerande i syfte att uppfylla det krigsvetenskapliga problemet och svara på forskningsfrågan. Skagerackslaget är det centrala i undersökningen och studien handlar således om att förstå varför slaget blev oavgjort.

3.1 Forskningsdesign

Problemformuleringen påvisar att det saknas undersökningar kring oavgjorda marina slag, därför har denna uppsats en teorikonsumerande ansats där det enskilda fallet står i centrum.²⁸ Uppsatsen syftar till att hjälpa oss förstå fallet och detta sker med hjälp av Geoffrey Tills teori. Genom att studera fallet med teorin kommer den hjälpa oss se på det från nya perspektiv och ge oss möjlighet till att finna nya perspektiv på slaget. För att utforska situationer där fallet som ska utvärderas inte leder till några tydliga resultat kan användandet av en fallstudiedesign lämpa sig väl.²⁹ Empirin i denna undersökning utgörs av det marina Skagerackslaget som är ett historiskt fall där avgränsningen mellan tid och rum är tydlig. För att empirin ska vara så pålitlig som möjligt måste det ske en triangulering, detta genom att använda fler källor som behandlar samma fall för att kunna styrka synen på faktumet eller företeelsen.³⁰ För att analysera det som ska analyseras har en operationalisering gjorts i kapitel 2 Teori. Den utgörs av sammanfattning av varje teoretisk faktors mest mätbara delar. Från detta har det presenterats en ”hur-fråga” som analysverktyg, i syfte att fallet ska vara det centrala. Med hjälp av analysverktyget kan sedan det väsentliga från empirin presenteras i analysen.

3.2 Materialdiskussion

Den data som är insamlad till denna uppsats utgörs av litteratur i bokform. Författarna till dessa böcker har i sin tur samlat in data genom redan befintlig litteratur, besök på museer, i ett enskilt fall en primärkälla³¹ men i de flesta fall sekundärkällor. Denna data innebär därmed att det blir en kvalitativ ansats eftersom den innehåller befintlig litteratur som sedan bearbetas och tolkas.³² Tolkningen i sin tur sker genom att sätta företeelsen i ett sammanhang för att få en förståelse för det som undersöks. Tolkaren ska förstå helheten i materialet och förmedla det till läsaren av

²⁸ Peter Esaiasson et al., *Metodpraktikan : Konsten Att Studera Samhälle, Individ Och Marknad*, 5., [rev.] (Stockholm: Stockholm : Wolters Kluwer, 2017). 42.

²⁹ Ibid. 33.

³⁰ Robert K Yin, *Fallstudier : Design Och Genomförande*, ed. Björn Nilsson, 1. uppl. (Malmö: Malmö : Liber, 2007). 127.

³¹ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 12.

³² Johannessen and Tufte, *Introduktion till Samhällsvetenskaplig Metod*. 69.

uppsatsen.³³ Analysverktyget är det som ska hjälpa tolkaren till just tolkningen och genom att ställa en fråga i analysverktyget kan jag förstå vad texten säger i förhållande till frågan.³⁴

I denna del av kapitlet diskuteras källorna kritiskt med hjälp av källkritiska principer i syfte att pröva källans trovärdighet. Principerna är äkthet, tidskriteriet, beroendekriteriet och tendenskriteriet. Datan som används i denna uppsats består av böcker som beskriver ett historiskt fall och räknas således som berättade källor.³⁵ Äktheten innebär att källan inte är exempelvis påhitad eller förfalskad.³⁶ Genom att genomföra triangulering stärks äktheten av källan då jag som kritiker kommer kunna se om någon av författarnas presentation av slaget inte överensstämmer med resterande. Tidskriteriet innebär att ju närmre i tiden en källa är berättad desto trovärdigare blir den.³⁷ Ingen av de böcker som används i denna undersökning är skriven av någon som själv varit med i slaget. Däremot är en av böckerna skriven av en brittisk marinofficer som inte deltog i striden men genomförde utbildning under första världskriget och har således kunnat använda sig av Storbritanniens arkiv, dagböcker och annat material som stämmer in på tidskriteriet.³⁸ Den andra principen, beroendekriteriet, innebär att en källa inte ska vara påverkad av en annan källa, den ska helst inte ha gått i flera led. Den bok som huvuddelen av uppsatsens empiri bygger på är mestadels en sammanfattning av annan litteratur. Detta innebär att det blir en sekundärkälla och mindre trovärdig.³⁹ Därför är det viktigt att empirin, som nämns tidigare, trianguleras vilket ökar trovärdigheten trots att det byggs upp av sekundärkällor. Eftersom fallet som undersöks skedde för mer än 100 år sedan finns det inte längre någon möjlighet till primärkälla förutom dagboksanteckningar och liknande. Det tredje och sista principen, tendenskriteriet, innebär att det egna intresset inte får påverka utfallet. En av böckerna som används till empirin är skriven av en brittisk marinofficer vilket kan påverka dennes syn på slaget till det egna intresset. Författaren till boken skriver själv att ”though I have done my best to be fair to both sides, this cannot be wholly objective; so much is not to be expected of a British writer”.⁴⁰ Detta innebär att han själv har varit ärlig och funderat kring tendens samt vill presentera fakta neutralt.

³³ Ibid. 71.

³⁴ Esaiasson et al., *Metodpraktikan : Konsten Att Studera Samhälle, Individ Och Marknad*. 226.

³⁵ *Nationalencyklopedin*, källkritik. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/källkritik> (hämtad 2019-04-16)

³⁶ Esaiasson et al., *Metodpraktikan : Konsten Att Studera Samhälle, Individ Och Marknad*. 291.

³⁷ *Nationalencyklopedin*, källkritik.

³⁸ Geoffrey Bennett, *The Battle of Jutland*. (London: London : Batsford, 1964).

³⁹ *Nationalencyklopedin*, källkritik.

⁴⁰ Bennett, *The Battle of Jutland*. 6–7.

3.3 Forskningsetiska överväganden

I slaget som uppsatsen undersöker förekommer det våldsanvändning som leder till stort antal dödsfall som kan bidra till det forskningsetiska övervägandet. Vetenskapsetiska principer och regler syftar till att konsekvenser som kan påverka andra människor ska bedömas från etiska normer.⁴¹ Etiken handlar om förhållandet mellan människor och vad vi är beredda att göra eller inte göra mot varandra. Det som menas är dels konkreta handlingar och dels hur forskningen direkt rör människan i samband med exempelvis datainsamling i form av intervju eller liknande.⁴² I denna uppsats påverkas inte datainsamlingen av den etiska problematiken men våldsanvändningen i striderna under Skagerackslaget kan påverka en människas syn på krig och strid. Detta resulterar i att analysen och resultatet inte kommer redovisa detaljerad våldsanvändning och dess påverkan på den mänskliga kroppen.

För att minska riskerna till att ge en felaktig bild av fallet krävs en noggrann genomgång av det.⁴³ Eftersom min undersökning riktar in sig på förståelse för ett givet utfall är risken att jag som datainsamlare på förhand kommer påverka undersökningen eller mitt urval av data inte betydande.⁴⁴

3.4 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet handlar om tillförlitligheten i den data som analyseras. Undersökningen ska kunna upprepas av en annan person antingen samtidigt eller under en annan tidpunkt och ändå komma fram till samma resultat.⁴⁵ För att uppsatsen ska vara tillförlitlig har jag identifierat analysverktyg som ska hjälpa mig att analysera det som syftas att analyseras. Jag insamlar data detaljerat genom att läsa källan flera gånger, för att sedan i analysen presentera detaljerna övergripande. De datakällor jag analyserar presenterar Skagerackslaget i detaljerad form, därmed kommer jag kunna urskilja vad som är relevant, i alla källor, till min analys. Däremot kan jag inte garantera att källorna som används är helt och håller trovärdiga med tanke på att de endast i enstaka fall är primärkälla.⁴⁶ Detta betyder att en annan person, i en liknande undersökning, som har tillgång till exempelvis Storbritanniens eller Tysklands krigsarkiv, kan samla in data som visar sig säga någonting annat och ge ett annat resultat. Jag har inte den möjligheten men kommer däremot

⁴¹ Johannessen and Tufte, *Introduktion till Samhällsvetenskaplig Metod*. 59–61.

⁴² Ibid. 59–60.

⁴³ Yin, *Fallstudier : Design Och Genomförande*. 63–64.

⁴⁴ Esaiasson et al., *Metodpraktikan : Konsten Att Studera Samhälle, Individ Och Marknad*. 24.

⁴⁵ Johannessen and Tufte, *Introduktion till Samhällsvetenskaplig Metod*. 28.

⁴⁶ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 12.

samla in min data och analysera den så pass noggrant att en annan person som gör samma studie ska få så lika resultat som möjligt.

I denna undersökning studeras endast ett fall och generaliseras inte, därför diskuteras inte yttre validitet.⁴⁷ Den inre validiteten stärks genom att jag operationaliserar på ett så korrekt sätt som möjligt, trots att den bygger på tolkning. Genom att identifiera det mest väsentligt mätbara från teorin och sedan omformulera det till en fråga, blir mitt analysinstrument ett hjälpmedel till att mäta det som faktiskt ska mätas. Det syftar till att jag med analysinstrumentet ska kunna dra hållbara slutsatser.⁴⁸ Genom att identifiera de viktigaste begreppen som förklarar varje faktor från teorin, stärkts begreppsvaliditeten, eftersom dessa begrepp sedan används i analysverktyget. Validitetsproblemet minskar ju mindre avstånd det är mellan den teoretiska definitionen och analysinstrumentet.⁴⁹ För att kunna uppfylla uppsatsens målsättning, att förstå, krävs det att analysinstrumentet förhåller sig till begreppen.⁵⁰

⁴⁷ Esaiasson et al., *Metodpraktikan : Konsten Att Studera Samhälle, Individ Och Marknad*. 59.

⁴⁸ Yin, *Fallstudier : Design Och Genomförande*. 57.

⁴⁹ Esaiasson et al., *Metodpraktikan : Konsten Att Studera Samhälle, Individ Och Marknad*. 60.

⁵⁰ Yin, *Fallstudier : Design Och Genomförande*. 56.

4. Analys

Grand Fleet hette den brittiska spanings- och eskortstyrka som i början av första världskriget låg under befäl av amiral John Jellicoe som var direkt underställd av den brittiska marina ledningen *Admiralty* i London. Flottan var uppdelad i två delar; *Battle Fleet* var direkt underställd John Jellicoe och *Battle Cruiser Fleet* var underställd viceamiral David Beatty.⁵¹ *Hochseeflotte* (Högsjöflottan) var den tyska flottan som låg stationerad i Nordsjön i början på kriget. Den bestod av en slagflotta med alla slagskepp samlade under chefen för Hochseeflotte amiral Reinhard Scheer och *Aufklärungsgruppen* (spaningsgrupperna), som leddes av viceamiral Franz Hipper.⁵²

Inledningsvis kastade *Grand Fleet* loss på morgonen den 31 maj efter orientering av *Admiralty* att *Hochseeflotte* skulle kasta loss senare under dagen. Delar av flottorna möttes i stridigheter på Nordsjön och Hipper's slagkryssare begav sig söderut, Beatty och hans slagkryssare följde efter för att fortsätta stridigheterna och den fasen i slaget kallas ”The Run to the South”.⁵³ När Hipper förstod att britterna följde efter kom han på idén att lura in dem i resterande *Hochseeflotte*. Beatty förstod tillslut Hipper's avsikt och vände istället norrut för att i sin tur lura med sig *Hochseeflotte* in i *Grand Fleet*'s övriga numerärt överlägsna styrkor. Det kallas idag ”The Run to the North”. Den tyska flottan hamnade i ett läge där britterna var placerade mellan dem och de tyska baserna.⁵⁴ Scheer hade övat in en undanmanöver med sin flotta som lyckades föra honom och hans flotta bort från huvuddelen av den brittiska flottan. När mörkret föll lyckades tyskarna undkomma tillbaka till sina flottbaser tack vare att britterna drog sig för att strida i mörker.⁵⁵

⁵¹ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 33.

⁵² *Ibid.* 32.

⁵³ *Ibid.* 98.

⁵⁴ Bennett, *The Battle of Jutland*. 106.

⁵⁵ Charles London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts* (Oxford: Oxford : Osprey, 2000). 71; *Nationalencyklopedin*, Kriget till sjöss. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/första-världskriget/kriget-till-sjöss> (hämtad 2019-04-28).

Nedan presenteras en tabell på styrkeförhållandena i början på slaget den 31 maj. Numerärt var Grand Fleet större än Hochseeflotte men däremot hade den tyska styrkan fler torpeder än britterna.⁵⁶ På den brittiska sidan sänktes 14 fartyg och på den tyska sänktes 11.⁵⁷

Typ	Grand Fleet	Hochseeflotte
Slagskepp	28	16
Slagkryssare	9	5
Pansarkryssare	8	-
Lätta kryssare	26	11
Jagare	77 (260 st torpeder)	-
Torpedbåtar	-	61 (326 st torpeder)
Minutläggare	1	-
Flygdepåfartyg	1	-
Luftskepp	-	6
Summa	150	99

Tabell 1.⁵⁸

4.1 Analys av Skagerackslaget

Nedan följer analysen av slaget utifrån de nio analysinstrumenten som presenterats under kapitel 2 Teori.

4.1.1 Hur planerade de båda aktörernas marinledningar slaget efter de egna flottornas för- mågor?

Den tyska marinledningen började planera för ett överraskningsangrepp i syfte att provocera Admiralty, detta då de redan innan slaget visste att britternas flotta var större. Genom att använda sig av sin strategiska fördel, ubåtar, placerade tyskarna ut dessa och hoppades på att få in underrättelse om när britterna lämnade hamn. Tyskarna drömscenario var att de tidigt skulle få information om när Grand Fleet gick till sjöss med hjälp av ubåtarna och att de sedan med framgång skulle anfälla de brittiska fartygen och minska deras numerära antal. På så vis skulle Battle Cruiser Fleet lockas mot den väntande tyska slagskeppslinjen och mötas i strid med en lokalt överlägsen Hochseeflotte.⁵⁹ Ubåtar är ett strategiskt redskap som används till framskjuten spaning och har möjligheten att sänka eller allvarligt skada andra fartyg. Det enda sättet att upptäcka en ubåt på under första världskriget var om de använde sitt periskop eller visade sig vid ytan, om de lämnade spår av olja eller luftbubblor eller om vattnet var så pass klart att de

⁵⁶ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 73.

⁵⁷ Bennett, *The Battle of Jutland*. 155; London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts*. 88.

⁵⁸ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 74; Bennett, *The Battle of Jutland*. 64; Charles London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts* (Oxford: Oxford : Osprey, 2000). 20.

⁵⁹ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 61.

kunde upptäckas från luften.⁶⁰ Under slaget rapporterade britterna in 13 gånger att de haft optisk kontakt med ubåtar, däremot aldrig i stridsområdet. Dock lyckades aldrig någon ubåt sänka eller skada något av de brittiska fartygen.⁶¹

Scheers syfte med slagskeppen och slagkryssarna var att komma i stridskontakt med delar av Battle Fleet, aldrig med hela eftersom de hade numerärt fler fartyg, för att minska deras numerära övertag.⁶² Syftet med torpedbåtarna var att tillföra stora torpedattacker eftersom tyskarna hade mer effektiva torpeder.⁶³

Den brittiska marina ledningen var medvetna om tyskarnas strategiska ubåtvapenförmåga, dock använde aldrig Scheer ubåtarna till det Jellicoe trodde men det påverkade ändå britternas planering inför slaget.⁶⁴ Jellicoes övergripande mål för sin flotta under denna operation var att; upprätthålla fjärrblockaden av tyska hamnar, söka strid med tyska fartyg, vid behov koncentrera hela Grand Fleets styrkor mot en underlägsen motståndare och om möjlighet avskilja tyska styrkors reträttvägar.⁶⁵ Jellicoes syn på vinst i slaget var att lyckas med att manövrera motståndaren till en position där denne inte kunde åstadkomma sjöherravälde.⁶⁶ Admiraltys syfte med slagkryssarna var att söka stridskontakt med fienden och syftet med jagarna var att skydda resterande styrka från tyskarnas torpedattacker.⁶⁷

Efter nattens stridigheter var det oklart hur mycket förluster varje flotta lidit och vad som egentligen hänt. Inte förrän efter slaget lyckades det identifieras att Scheer med sin Hochseeflotte lyckades föra den till hemmabaser utan några större förluster. Vilket i sin tur betydde att Jellicoe misslyckats med att hindra motståndaren till att söka skydd.⁶⁸ Det Jellicoe hade fått information om efter nattens stridigheter var att tyskarnas ubåtar fortfarande kunde göra honom och hans flotta förluster, därför ville han samla sin styrka inför ett möjligt nytt anfall i gryningen.⁶⁹

⁶⁰ Ibid. 55.

⁶¹ London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts*. 37.

⁶² Bennett, *The Battle of Jutland*. 160.

⁶³ Ibid. 58.

⁶⁴ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 54; Bennett, *The Battle of Jutland*. 58.

⁶⁵ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 61–62.

⁶⁶ Bennett, *The Battle of Jutland*. 58.

⁶⁷ Ibid. 57.

⁶⁸ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 236.

⁶⁹ Bennett, *The Battle of Jutland*. 149.

4.1.2 Hur förbereddes och användes teknologin av de två aktörerna under slaget?

Den enda navigeringsmetoden utan land i sikte var astronomisk navigation. Detta gjorde att de båda aktörerna var beroende av god sikt för att kunna observera himlakroppar, vilket det inte var under slagets gång. För att använda sig av astronomisk navigering krävs exakta tidsangivelser som ska stämma i hela flottan. Problemet med exakta tidsangivelser under den här tiden var att radiosändningar med exakta tider inte fanns och under slaget fick inte radiotystnad brytas i syfte att hålla enheten dold för motståndaren.⁷⁰ Det var få gånger under slaget som fartygen, hos de båda aktörerna, visste sin exakta position.⁷¹ Sambandstjänsten under första världskriget var begränsad men samtidigt central inom den tekniska utvecklingen som möjliggjorde att fartygen täckte större ytor, rörde sig snabbare och kunde strida på längre avstånd.⁷² Radiotelegrafi utvecklades effektivt i början på 1900-talet och möjliggjorde samband och kommunikation över stora räckvidder. Dock fanns det begränsningar med radiosamband. Frekvensen var tvungen att vara låg, det som idag skulle kallas mellanvåg, vilket ledde till att signalerna blev breda och svårhörda. När en signal är bred medför det risk för att lätt störas av andra signaler samt att fångas upp av motståndarens signalspaning.⁷³ Detta var någon som den tyska flottan var duktig på och resulterade i att de med den tekniken kunde hålla amiral Scheer välinformerad på ett fördelaktigt sätt.⁷⁴

Eldledningssystemen var mer tekniskt utvecklade i den brittiska flottan medan den tyska flottan hade bättre avståndsinstrument, snabbare och säkrare inskjutningsförande.⁷⁵ Allmänt i Skagerackslaget var träffsäkerheten låg och genomsnittet av träffar var fyra procent, detta inkluderar båda aktörernas flottor.⁷⁶ Radarn var inte upptäckt ännu därför kunde inte aktörerna skjuta bortom horisonten. De var alltså tvungna att skjuta när de hade optisk kontakt av varandra. Vädret var så pass dåligt och fartygens rök skymde sikten under slaget att aktörerna hade optisk kontakt med varandra på omkring 12 mils avstånd.⁷⁷ I början på slaget hade britterna chansen att åsamka tyskarna stora förluster med sitt teknologiska övertag, däremot var deras avståndsinstrument på

⁷⁰ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 75.

⁷¹ Ibid. 171.

⁷² Ibid. 79.

⁷³ Ibid. 70.

⁷⁴ Ibid. 82.

⁷⁵ Bennett, *The Battle of Jutland*. 71.

⁷⁶ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 96.

⁷⁷ Bennett, *The Battle of Jutland*. 70.

stora distanser inte lika bra som tyskarnas.⁷⁸ Detta märktes tydligt när striden börjat då briter-
nas granatnedslag hamnade uppåt två kilometer från målet.⁷⁹

Britternas slagkryssare hade fördelen att de var tre knop snabbare än någon av tyskarnas far-
tyg.⁸⁰ De använde den fördelen några gånger under slaget, bland annat i en av de första striderna
då de brittiska fartygen fick order om att öka avståndet till tyskarnas i syfte att minska träffsan-
nolikheten hos tyskarna.⁸¹

Under första världskriget var mörkerstridsförmågorna inte lika utvecklade som de är idag. Det
som briterna använde var strålkastare för att lysa upp motståndarens fartyg och på så sätt kunna
målfokusera. Tyskarna hade i sin tur mycket bättre förutsättningar för mörkerstrid. Dels hade
de övat det betydligt mer än briterna och dels hade de bättre utvecklade tekniska mörkerhjälp-
medel.⁸²

4.1.3 Hur fungerade kommunikationen mellan enheterna? Hur lyckades cheferna uppfylla sina mål?

Under stridigheternas början övervägde Beatty ett anfall med fartygstypen jagare mot de tyska
fartygen. Därvid kommunicerade han över radio till chefen för 13. Jagarflottiljen, James Farie,
att de skulle genomföra ett anfall mot slagkryssarna. Farie fick ordern, vilket finns bestyrkt i en
loggbok, men valde att inte genomföra det. Farie gjorde ingenting för att stödja eller leda an-
fallet som kom att följa.⁸³ Denna sortens defensiva agerande speglas under hela slaget hos de
brittiska förbandscheferna. Det var få av dem som inte hade viljan att agera utan Jellicoes order,
alltså på eget bevåg.⁸⁴ Tyvärr var det sällan Jellicoes orders lyckades framföras till de andra
fartygen. Exempel på detta var att Jellicoe valde att under slaget använda sig av signalflaggor
och om det fanns behov morselampor inom flottan för att behålla radiotystnaden.⁸⁵ Däremot
blev det svårt för de fartyg som inte låg i direkt anslutning till chefens fartyg att uppfatta dennes
order och beslut.⁸⁶ Ett exempel på detta var när Beatty signalerade med hjälp av signalflaggor
till fartyg som skulle ansluta sig till Beattys formation. Signalflaggorna togs ner för tidigt för

⁷⁸ Ibid. 71.

⁷⁹ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 103–104.

⁸⁰ Bennett, *The Battle of Jutland*. 65.

⁸¹ Ibid. 80.

⁸² Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 201; Bennett, *The Battle of Jutland*. 127.

⁸³ Ibid. 121.

⁸⁴ Bennett, *The Battle of Jutland*. 98.

⁸⁵ London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts*. 82.

⁸⁶ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 150.

att de skulle uppfattas vilket ledde till att sista chansen till att samla styrkorna missades. Fartyget som inte uppfattade signalen hamnade ensam i strid och orsakades stora förluster.⁸⁷

När mörkret lagt sig tappade de två aktörerna den visuella kontakten med varandra. Då gällde det för varje chef att uppfatta läget för sin egens flottas positioner samt motståndarens i syfte att minimera risken för vådaskjutning.⁸⁸ Detta gjorde att cheferna hade svårt att bestämma avsikterna inför natten. Jellicoe hade fått in rapporter om att Hochseeflotte dragit sig tillbaka och ville därför att samla ihop sina egna styrkor och säkerställa stridsvärdet inför morgonens eventuella fortsatta strider.⁸⁹ Detta var en av de få rapporter om motståndaren som Jellicoe fick av sina fartygschefer efter att mörkret lagt sig.⁹⁰ Trots att det defensiva var hans första tanke bestämde han sig tillslut för att agera offensivt och styrde sina styrkor sydvart för att möta Hochseeflotte ännu en gång.⁹¹ Scheer hade en bättre lägesuppfattning än Jellicoe, han visste att han tillfogat större förluster hos britterna än vad de hade gjort hos honom men att hans flotta ändå fortfarande var numerärt mindre. Detta ledde till att hans mål med stridigheterna, isolera och nedkämpa mindre delar av Grand Fleet, var omöjlig i detta skede. Istället bytte han målinriktning och beordrade sin flotta att föra sig själva i största möjliga säkerhet.⁹²

Jellicoes ledningsfilosofi byggde på två grunder. Den enda handlade om att sambandssystemen skulle fungera oavsett stridsförhållanden och den andra handlade om att de tekniska systemen skulle fungera så pass bra att han alltid kunde få tillgång till rapporter.⁹³ Däremot var Jellicoes underordnade inte speciellt handlingskraftiga. De, som det nämns tidigare, valde att inte ta egna beslut utan ville vänta tills de fick order av Jellicoe.⁹⁴ Under de timmar det var dagsljus kunde de brittiska förbands- och fartygscheferna genomföra initiativkraftiga beslut men när mörkret föll försvann det eftersom den brittiska flottan inte övat tillräckligt mycket i just mörker.⁹⁵

Britterna hade misslyckats med Jellicoes övergripande mål, att söka strid och avskilja tyskarnas reträttvägar. Under en av stridigheterna lyckades tyska fartyg manövrera bort från brittiska fartyg som var, med sina vapen, skjutredo. Istället för att offensivt följa efter de tyska fartygen

⁸⁷ Ibid. 129.

⁸⁸ Ibid. 203.

⁸⁹ Ibid. 204.

⁹⁰ London, *Jutland 1916: Clash of the Dreadnoughts*. 79.

⁹¹ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 206–207.

⁹² Ibid. 205.

⁹³ Ibid. 267.

⁹⁴ Bennett, *The Battle of Jutland*. 87.

⁹⁵ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 268.

blev britterna defensiva. Beatty nämnde efter den händelsen att det är varje fartygschefs uppgift att kunna agera utan direkta order för att uppnå målet, något som han själv inte anpassade sig efter.⁹⁶ En av de få gånger som Beatty agerade offensivt var under början på ”The Run to the South”, när han observerade stora rökmoln i fjärran och såg chansen att avskära tyskarnas reträttväg. Därför valde han att styra sin flotta söderut.⁹⁷

Under slaget hade Hippers ledning av flottan varit, med tanke på den information han fick tillgänglig, rätt i de flesta avseenden. Under slagets första skede kunde Hipper med sina slagkryssare påvisa vilken god utbildning de genomfört innan slaget samt hur mycket bättre deras vapen och eldledning var. Hipper lyckades även, motsvarigt till Beatty, hålla Scheer välinformerad under tid via radio.⁹⁸

4.1.4 Hur hög kompetens och motivation hade de båda aktörernas besättningar?

Kompetensen bland den brittiska besättningen var under radioteknologins uppkomst bristfällig. Teknologin sågs som avancerad att den utbildningen blev ihopsatt med torped- och elektricitetslära och inte med sambandslära. Detta gjorde att de officerare som specialiserade sig inom samband inte fick någon utbildning i den nya radioteknologin. Det resulterade i att de enda som hade kompetens inom området var underofficerare eller lägre rang. I den brittiska flottan var hierarkin viktig och därför var det svårt för underofficerare och lägre att bli hörda.⁹⁹

Fartygstypen slagkryssare hade på den brittiska sidan inte genomfört tillräckligt med skjutövningar vilket gjorde att kompetensen var låg avseende detta och istället för att öva utvecklade de principen eldhastighet istället för precision. Eftersom utbildningsnivån var låg hade de en osäker hantering av ammunition med dåliga säkerhetsregler.¹⁰⁰

Mörkerstrid var britternas svaghet i jämförelse med tyskarna. De tyska torpedbåtarna var utrustade med mer torpedtuber än britternas fartyg, de var även utbildade för just mörkerstrid och

⁹⁶ Bennett, *The Battle of Jutland*. 124-125.

⁹⁷ London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts*. 42.

⁹⁸ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 268.

⁹⁹ Ibid. 81.

¹⁰⁰ Ibid. 101; London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts*. 36.

anfall mot tyngre fartyg.¹⁰¹ Trots detta var mörkerstriderna inte lika resulterande som dagstriderna. De båda flottorna agerade i en defensiv anda.¹⁰² På den brittiska sidan handlade det hela om övningskulturen. Initiativkraften hos officerarna hade tynat bort på grund av att stabsövningar inte hade genomförts innan slaget, därför tappade de initiativkraften.¹⁰³

På väg norrut ”The Run to the North” mötte tyskarna två stillaliggande brittiska fartyg där det ena hade utskjutet pannrum vilket ledde till att de inte kunde framföra fartyget. Besättningen på det brittiska fartyget observerade hur en stor del av tyska fartyg seglade mot deras håll. Cheferna ombord var medvetna om att de skulle bli attackerade och förstod att de där och då inte hade någon chans. Därför valde sekonden att sysselsätta sjömännen med att förbereda en bogseringslina, som om tyskarna skulle hjälpa dem därifrån, samt tilldelade besättningen vatten och bröd. Detta i syfte att hålla besättningen sysselsatt så de inte skulle tänka på den attack som till sist kom.¹⁰⁴ När det ser som mest illavarslande ut är det viktigt att besättningen är så pass tränad att den fortfarande löser sin uppgift oavsett vad som sker. Detta kräver gott ledarskap och god motivation.¹⁰⁵ Under slaget var det, hos båda aktörerna, få som egentligen visste vad som hände. De individer som arbetade under däck visste endast att det girades och att det sköts. Samtidigt som de inte hade en aning om vad som hände eller hur det gick för deras flotta, skulle de arbeta bland besättningsmedlemmar som mist livet.¹⁰⁶ Under några tillfällen under slaget det blev stridspauser. Vid dessa tillfällen såg cheferna till att besättningen fick vila genom att äta och dricka, byta till torra kläder eller ett miljöombyte.¹⁰⁷

4.1.5 Hur mycket underrättelse lyckades de två aktörerna inhämta om varandra?

På eftermiddagen den 30 maj beordrade Admiralty höjd gångberedskap för Jellicoes styrkor efter att de fått underrättelsen av Room 40 om att de hade lyckats knäcka kodade meddelanden som innehöll tyskarnas order om att operationen skulle starta.¹⁰⁸ Admiralty gav ut en orientering med innebörden att Hochseeflotte skulle ge sig ut i Nordsjön och därför skulle Grand Fleet även de bege sig ut för att möta tyskarna ungefär vid gränsen till Skagerack.¹⁰⁹ Med hjälp av Room

¹⁰¹ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 207.

¹⁰² London, *Jutland 1916: Clash of the Dreadnoughts*. 71.

¹⁰³ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 212.

¹⁰⁴ Ibid. 124–125.

¹⁰⁵ Till, *Understanding Victory: Naval Operations from Trafalgar to the Falklands*. 3.

¹⁰⁶ London, *Jutland 1916: Clash of the Dreadnoughts*. 67.

¹⁰⁷ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 199.

¹⁰⁸ Bennett, *The Battle of Jutland*. 62.

¹⁰⁹ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 65.

40:s underrättelse kunde Grand Fleet bege sig mot det kommande slaget fyra timmar innan Hochseeflotte.¹¹⁰ Däremot hade Admiralty tolkat signalerna som att inte hela Hochseeflotte hade gått till sjöss, vilket de egentligen hade. Detta ledde till att fartygscheferna för Slagkryssarna som under dagen stred söderut antog att de inte skulle möta några fler fartyg från motståndaren.¹¹¹

Jellicoe ville att striden från den brittiska sidan skulle ske på ett kontrollerat sätt. Att snabbt kunna ge beslut om övergång från marsch till stridsgruppering var en viktig aspekt i detta hänseende. För att Jellicoe skulle kunna ta ett sådant beslut var han tvungen att få in underrättelse från de andra fartygen och speciellt från Beatty men efter klockan 18.00 slutade Beatty att skicka rapporter trots att Beatty inte deltog i någon strid och hade tid till att skicka rapporter. Det var även sammantaget under hela slaget att förbandscheferna inte hade kontroll på sin egen position.¹¹² Med hjälp av underrättelse kunde chefen sammanställa en bild över var alla enheter befann sig men eftersom ingen visste sin exakta position fick Jellicoe själv skapa en bild av situationen.¹¹³ Tyskarna var satta i en liknande position på grund av teknikens begränsningar. Eftersom deras navigeringsmetoder inte gav fullständig precision, rapporterade Hipper sin position till Scheer men som sen visade sig vara 16 kilometer fel.¹¹⁴ På grund av fel underrättelserapporter om den egna och motståndarens positioner blev läget genast mer kritiskt. Att tro att ens fartyg är på en position som är fel betydde att motståndaren var antingen närmre eller längre bort än vad man planerat för.¹¹⁵

4.1.6 Hur taktiserades medvetenheten om motståndarens stridsförmågor i slaget?

Tyskarna var medvetna om att deras flotta var mindre än britternas, därför vågade dem inte riskera att strida mot huvuddelen av den brittiska flottan vilket ledde till att den tyska marina ledningen ville förorsaka britterna förluster med hjälp av ubåts- och minkrigsföring. Tyskarna hade en fördel och det var att de kände till britternas basering i stort och vilken svårighet det var för dem att ingripa mot överraskande attacker. Nackdelen var att de var okunniga om britternas underrättelseförmåga vilket i sin tur gjorde att överraskning skulle bli svårt att åstadkomma om de inte ändrade och lade om rutinerna för kryptering, vilket de var ovetande om att

¹¹⁰ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 69; Bennett, *The Battle of Jutland*. 63.

¹¹¹ London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts*. 50.

¹¹² Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 171.

¹¹³ Bennett, *The Battle of Jutland*. 114.

¹¹⁴ London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts*. 50.

¹¹⁵ Ibid. 53.

de behövde.¹¹⁶ Med tanke på att tyskarna var medvetna om hur numerärt överlägsna britterna var hade de övat in manövrar som skulle leda till en snabb lösgöring genom stora girar.¹¹⁷ Jellicoe hade i sin tur övat in en annan manöver med sin flotta. Eftersom Hochseeflotte hade torpedbåtar hade Jellicoe övat in en rutin i hur hans fartyg skulle agera vid en eventuell torpedattack, det var en undångir bort från anfallet vilket även tillgodosåg hans defensiva grundsyn på strid.¹¹⁸ Synen handlade om att om det uppstod en situation där motståndaren började dra sig ur skulle han tolka det som att de ville dra med sig Grand Fleet in i en ubåtszon eller i ett minfält.¹¹⁹ Under en av striderna i slaget genomförde Jellicoe denna manöver som istället för att lyckas medförde att tyskarna även dem lyckades gira undan så stridigheterna avbröts istället för att fortsätta orsaka förluster på varandra.¹²⁰

Jellicoe var även medveten om att hans flottas kompetens när det gällde mörkerstrid inte var hög. Därför ville han undvika det så långt som det gick vilket även det stämmer in på hans defensiva sätt att se på strid.¹²¹ Tyskarna i sin tur hade väl övat in mörkerstrid, hade mer utvecklade tekniska mörkerhjälpmedel och såg det som en styrka. I mörker kunde de uppnå lokal överlägsenhet trots att de var mindre numerärt.¹²²

4.1.7 Hur användes fysisk och intellektuell manövrering i slaget av de två aktörerna?

Huvuddelen av Hochseeflottes fartyg låg redan ute till sjöss redo att ta emot order när Scheer beslutade efter gryningen den 31 maj att de skulle bege sig mot Skagerack. Då låg de tyska spaningsgrupperna 80 kilometer framför huvudstyrkan. Tidigt under första världskriget hade denna del av havet minerats både av tyskar och briter. Detta var dels en nackdel för de tyska styrkorna som då ställde stora krav på navigeringen och formationshålningen men även en fördel då det gav ett ökat skydd som gjorde att de kunde gruppera sig i kolonner utan närskydd. Däremot var den formationen inte väl lämpad för en sammanstötning med motståndaren och därför var det Hippers uppgift med sina spaningsgrupper att skydda dem mot en sådan överraskning.¹²³

¹¹⁶ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 60.

¹¹⁷ Ibid. 178.

¹¹⁸ Ibid. 191–192.

¹¹⁹ London, *Jutland 1916: Clash of the Dreadnoughts*. 33.

¹²⁰ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 193.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid. 202.

¹²³ Ibid. 73.

Slagkryssarna sågs som de mest moderna fartygen som båda länderna kunde presentera och var även de snabbaste fartygen, däremot hade de brittiska slagkryssarna ett övertag när det gällde antal eldrör som kunde skjuta tyngre granater på ett längre avstånd än tyskarnas.¹²⁴ Under ”The Run to the South” hade den brittiska 5. Slagskeppseskadern så pass god eldkraft att den tyska sidan valde att dra sig undan. Detta gjordes genom att ändra farten och manövrera i små girar fram och tillbaka för att de brittiska slagskeppen skulle tappa precisionen i eldgivningen.¹²⁵

Det var Hipper och Beatty som stod för ledningen av sina flottors slagkryssare. Deras avsikter var liknande i denna del av slaget, Beatty såg sin styrka som överlägsen och ville nyttja sin fördel, fart, genom att komma mellan de tyska fartygen och deras bas i syfte att avskära dessa. Hipper däremot såg detta till sin möjlighet att lura in de brittiska fartygen till Hochseeflottes huvudstyrka.¹²⁶ Beatty hann inse Hipper's avsikt innan de kom för nära Hochseeflottes huvudstyrka. Hipper hade lyckats överraska de brittiska slagkryssarna eftersom Beatty och även Jellicoe litat fullt på Admiraltys underrättelse om att endast delar av Hochseeflotte gått till sjöss. Beatty var tvungen att efter detta överraskande moment dra med sig Hochseeflotte norrut för att i sin tur lura in dem i resterande brittiska flottan.¹²⁷

4.1.8 Hur användes vapenförmågorna av de två aktörerna?

I ”The Run to the South” var det de båda aktörernas slagkryssare som stod för den största delen av striderna. De brittiska slagkryssarna hade som nämnts innan fler antal eldrör som kunde skjuta tyngre granater än tyskarnas men däremot hade britternas granater sämre pansargenomslag och flertalet granater detonerade utanpå pansaret istället för att slå igenom och därmed förorsaka mer skada.¹²⁸ Tyskarna hade mindre granater vilket gjorde att det fanns plats för mer ammunition ombord och deras vapenförmåga blev på så vis mer effektiv.¹²⁹ De tyska slagkryssarnas avståndsmätare var stereoskopiska vilket ledde till att de var mer svårhanterliga än britternas koincidensmätare men gav däremot ett snabbare och mer precist resultat på längre avstånd.¹³⁰

¹²⁴ Ibid. 98–99.

¹²⁵ Ibid. 113.

¹²⁶ Ibid. 101.

¹²⁷ Ibid. 127.

¹²⁸ Ibid. 99–100.

¹²⁹ Bennett, *The Battle of Jutland*. 159.

¹³⁰ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 101.

När det handlade om eldkraft var det britternas prioritet med tanke på att de inte utbildats tillräckligt i precisionsskytte, dock var tyskarnas snabbeld effektivare än britternas. Detta ledde till att britternas överlägsenhet med fler slagkryssare reducerades med tanke på att tyskarna sköt bättre.¹³¹ I denna strid märktes det tydligt att tyskarnas inskjutningsförfarande var så pass mycket bättre än britternas. Tyskarna lyckades inom en minut påverka skjutningen genom att de fick grepp om avståndsmätningen och träffsäkerheten medan britterna sköt uppåt två kilometer fel.¹³² Britternas långsamma inskjutning och dåliga träffsäkerhet berodde till stor del på att de inte övat tillräckligt. Detta medförde att tyskarna snabbt fick in träffar, inom några minuter, medan det tog ungefär tio minuter för britterna att få in en träff.¹³³ Den brittiska 5. Slagskeppseskadern, som följde de båda aktörernas slagkryssare söderut, hade under denna tid de mest kraftfulla fartygen. De var näst intill så snabba som slagkryssarna och hade ännu bättre pansarskydd. De kunde skjuta granater som var dubbelt så tunga som tyskarnas med dubbelt så mycket sprängämne.¹³⁴

”The Run to the South” slutade med att de tyska slagkryssarna fått in minst 42 träffar på de brittiska fartygen och hade själva enbart blivit träffade 17 gånger.¹³⁵ Senare i slaget inträffade en liknande händelse när tyska torpedbåtar blev anfallna och tvingades till att själva avfyra torpeder. Att manövrera för att undvika att bli träffad och samtidigt försöka träffa motståndaren lyckades inte i detta skede. Av 31 torpeder som tyskarna avlossade träffade ingen¹³⁶ och endast tio av dem landade invid den brittiska skeppslinjen.¹³⁷

Under mörkerstriden lyckades britterna med en attack som anses som en av de mest framgångsrika i slaget. Sex av britternas jagare lyckades med 17 torpeder skada ett av Scheers mest betydelsefulla slagskepp med ett helt kompani ombord.¹³⁸

¹³¹ Ibid.

¹³² London, *Jutland 1916: Clash of the Dreadnoughts*. 45.

¹³³ Lupander, *Skagerackslaget 1916: Titanernas Kamp*. 105.

¹³⁴ Ibid. 111–112.

¹³⁵ Ibid. 117.

¹³⁶ Ibid. 190.

¹³⁷ Bennett, *The Battle of Jutland*. 121.

¹³⁸ Ibid. 148.

4.1.9 Hur mycket kunde de två aktörerna fortsätta strida/lösa uppgift trots skador på fartyg?

Det var omöjligt för ett fartyg att med enbart pansar skyddas mot torpeder och minor, därför var det viktigt att fartygen under konstruktionen tillfördes med vattentäta skott och dörrar. Det var även viktigt att besättningen var väl utbildade i skyddstjänst och var medvetna om i hur de skulle hantera pumpar och tätningsmaterial vid eventuella skador som medförde läckage i syfte att fartyget skulle kunna fortsätta lösandet av uppgift.¹³⁹ För att fartyget skulle bli stridsredo skulle besättningen förbereda skyddstjänstmaterielen genom att ta fram tätningsmaterial samt brandsläckningsmaterial.¹⁴⁰

Fartygskonstruktörerna var tvungna att göra avvägningar mellan eldkraft, rörlighet och skydd under konstruktionen av fartygen. I britternas fall var eldkraft och rörlighet det mest prioriterade.¹⁴¹ Det skydd som den brittiska flottan ansåg som viktigast till de större och tyngre fartygen var sidor och kanontorn, som i sin tur medförde att det resterande delar av fartygen inte var lika skyddade.¹⁴² Medan i tyskarnas fall koncentrerade de sig på skydd med en bättre uppbyggnad, tjockare pansar och på vattentät indelning i konstruktionen.¹⁴³ Detta märktes tydligt då ett av de tyska fartygen träffades av en torped vid det främre kanontornet men som inte åsamkades större skador tack vare den tyska skeppskonstruktionen. Fartyget kunde fortsätta strida och med samma fart hålla den plats i formationen den blivit tilldelad.¹⁴⁴ Tidigare under slaget hade ett av de tyska fartygen blivit träffat av en tysk slagskeppskryssare och tack vare att besättningen snabbt lyckades täta läckorna lyckades de förhindra att fartyget tappade sin styrförmåga.¹⁴⁵ Ett fartyg som var skadat men ändå lyckades lösa uppgift var ett av de tyska fartygen som blev träffat av en brittisk torped i fören men trots att det höll på att sjunka lyckades avfyra torpeder samt träffa ett av de brittiska slagskeppen.¹⁴⁶

¹³⁹ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 62–63.

¹⁴⁰ London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts*. 39.

¹⁴¹ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*.100; Bennett, *The Battle of Jutland*. 159.

¹⁴² Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 62–63.

¹⁴³ Ibid.100; Bennett, *The Battle of Jutland*. 159.

¹⁴⁴ Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp*. 137.

¹⁴⁵ Ibid. 113.

¹⁴⁶ London, *Jutland 1916 : Clash of the Dreadnoughts*. 50.

5. Avslutning

Detta kapitel avser att inledningsvis presentera återkoppling till problem, syfte och svar på frågeställningen. Därefter resultat av analysen samt diskussion kring teori och metod. Slutligen diskuteras resultatets relevans för officersprofessionen och vidare forskning.

5.1 Återkoppling

I problemformuleringen beskrivs det att det är svårt att definiera framgång och nederlag. Det beror helt på hur respektive aktör ser på begreppen. I detta fallet ansåg briter att de nådde framgång om de lyckades hindra motståndarens reträtt, sökte strid och upprätthöll fjärrblockader. De lyckades till del söka strid men utfallet av dessa var inte enligt planerna eftersom tyskarna lyckades försätta dem i fler förluster. Det lyckades inte hindra tyskarna från reträtt men de lyckades hindra motståndaren tillgång till havsutrymmet och såg sig därför som segrare. Tyskarna i sin tur ansåg sig som framgångsrika eftersom deras mål var att minska briternas flotta numerärt till viss del, vilket de även gjorde. Syftet med uppsatsen var att med en teori-konsumerande ansats förstå utfallet i slaget. Därför omformulerades faktorerna till ”hur-frågor” som analysinstrument. Tack vare detta har fallet varit i centrum i undersökningen.

Forskningsfråga

På vilket sätt kan Geoffrey Tills faktorer hjälpa oss förstå varför Skagerackslaget blev oavgjort?

I analysen har det identifierats att i princip alla faktorer påverkas av varandra, som i sin tur är svaret på forskningsfrågan. Faktorerna påverkar varandra genom att exempelvis kunna genomföra en samordnad attack krävs god kommunikation, underrättelse och en väl tränad styrka. Skagerackslaget kan förstås som oavgjort på grund av att ingen aktör lyckades samordna faktorerna för att nå tillräcklig framgång. Två faktorer har däremot identifierats som mer förklarande, tillsammans med resterande faktorer inkluderande, till varför slaget blev oavgjort. Dessa är ledning och ledarskap samt stridsmedvetenhet.

5.2 Resultat av analysen

Hur planerade de båda aktörernas marinledningar slaget efter de egna flottornas förmågor?

Tyskarna planerade att minska den brittiska flottans numerära övertag med sina slagkryssare och torpedbåtar. Britterna planerade att hindra motståndaren till reträtt, söka strid med sin numerärt överlägsna flotta och upprätthålla fjärrblockader av tyska hamnar.

Hur förbereddes och användes teknologin av de två aktörerna under slaget?

Inom navigation var det ingen flotta som kontroll över sin eller motståndarens position. Sambandstjänsten var så pass utvecklad att fartygen kunde kommunicera på längre avstånd än tidigare. Däremot var det lätt att signalspana och störa kommunikationen på grund av den breda bandbredden. Tyskarna hade hög kompetens i just signalspaning. Deras avståndsinstrument var även bättre än britternas och lyckades precisera skjutningen snabbare.

Britternas fartyg kunde framföras snabbare än tyskarnas och medgav en fördel i manövreringsaspekten. Tyskarna hade bättre tekniska mörkerhjälpmedel och var därmed inte lika avskräckta som britterna att strida i mörker.

Hur fungerade kommunikationen mellan enheterna? Hur lyckades cheferna uppfylla sina mål?

Kommunikationen fungerade avsevärt bättre hos tyskarna. Rapporter och order framfördes, Scheer var bättre underrättad än Jellicoe. Signalflaggor och morselampor som Jellicoe använt sig mest av fungerade dåligt, många misstag gjordes och resulterade i förluster. Jellicoe hade inte kontroll över sin flottas förluster eller läge vilket satte honom i en kritisk beslutssituation. Scheer i sin tur var bättre underrättad och visste sin flottas fördelar och nackdelar, därför valde han att dra tillbaka sina styrkor.

Hur hög kompetens och moral hade de båda aktörernas besättningar?

Kompetensen hos den brittiska flottan inom radioteknologin var begränsad. De som hade kompetens hade svårt att förmedla denna på grund av det hårda hierarkiska systemet. Britterna var även inte lika samövade som tyskarna, både när det gällde dag- och mörkerstrid.

Slaget i sig var inte moralhöjande för någon av aktörerna. Besättningarna hade dålig kontroll på vad som hände. Fartygschefernas ledarskap var i dessa skeden det som krävdes för att höja moralen. Det gjordes genom att låta besättningen ta pauser och spara på energin.

Hur mycket underrättelse lyckades de två aktörerna inhämta om varandra?

Med hjälp av underrättelse kunde britterna bege sig ut mot operationsområdet 4 timmar innan tyskarna. Däremot missade Admiralty att ge information om att hela den tyska styrkan lämnade

sina baser. Underrättelse fartyg emellan om position, information och om motståndaren var begränsat. Britterna rapporterade inte alls, tyskarna rapporterade men uppgav fel information.

Hur taktiserades medvetenheten om motståndarens stridsförmågor i slaget?

De båda aktörerna hade god uppfattning om varandras förmågor. Scheer var medveten om att hans flotta var numerärt mindre och ville därför minska britternas övertag genom att möta mindre delar av deras flotta och på så vis få ett övertag. Jellicoe visste att tyskarna hade bättre min- och ubåtsförmåga och valde att agera defensivt.

Hur användes fysisk och intellektuell manövrering i slaget av de två aktörerna?

De båda flottorna hade övat in manövrar i syfte att lösa sig ur en strid. De båda använde även dessa under slaget med framgång. Intellectuellt försökte de båda aktörerna lura in varandra i sina huvudstyrkor.

Hur användes vapenförmågorna av de två aktörerna?

Britterna hade fler antal eldrör men granaterna hade sämre pansargenomslag än tyskarnas. De i sin tur hade mindre granater men även fler. Deras avståndsmätare gav ett mer precist resultat men var svårhanterliga samt var tyskarnas snabbeld effektivare. Tyskarna använde sina avståndsmätare väl och lyckades både snabbare och mer precist få in träffar på britternas fartyg.

Hur mycket kunde de två aktörerna fortsätta strida/lösa uppgift trots skador på fartyg?

Fartygskonstruktörerna avvägde mellan eldkraft, rörlighet och skydd. Britterna såg eldkraft och rörlighet som det mest väsentliga medan tyskarna prioriterade skydd. Därmed kunde tyskarna fortsätta lösa uppgift trots skador.

5.3 Diskussion

På britternas sida var det den bristande kommunikationen som påverkade fartygs- och förbandschefernas beslutfattande. Detta nämns redan i forskningsöversikten av Eric Grove och påståendet kan styrkas med denna undersökning. Fartygs- och förbandscheferna vågade inte ta egna beslut utan väntade på Jellicoes order som aldrig framkom eftersom kommunikationen fallerade. På grund av att Jellicoes ledningsfilosofi byggde i grunden på att sambandssystem skulle fungera oavsett stridsförhållande fanns det ingen möjlighet för den brittiska flottan att öva in beslutsfattning inom ramen för uppdragstaktik. Tyskarna i sin tur lyckades kommunicera på ett mer fördelaktigt sätt. Deras rapporter nådde Scheer och på så vis kunde hans beslut stärkas av rapporteringsförmågan.

Den tyska marinledningen hade planerat för ubåtsattacker, vilket britterna var varse om. Däremot genomfördes det aldrig en framgångsrik ubåtsattack. Eftersom britterna var så pass avskräckta för ubåtskriget hade tyskarna kunnat frambringa större förluster och både fysiskt och intellektuellt manövrera motståndaren till sin egen fördel. Scheer och hans flotta hade bättre tekniska mörkerhjälpmedel än britterna, de var även bättre samövade i mörker och hade prioriterat det betydligt mer än Jellicoe. Därmed hade de kunnat använt natten till sin fördel och fortsatt möta den tyska marinas ledningens mål, minska det brittiska numerära övertaget med tanke på sina överlägsna precisionsskytte under dagen. Men han valde istället att dra tillbaka sina styrkor.

5.3.1 Teori- och metoddiskussion

Teorin i denna undersökning valdes för att hjälpa till att förstå slaget utifrån de nio faktorerna. Dock var det problematiskt att operationalisera teorin då inga tydliga parametrar fanns. Den tolkades när analysverktygen framställdes vilket medför en risk att resultatet i analysen påverkades av tolkningen. Däremot valdes de mest mätbara begreppen ut för att minska abstraktionsnivån och detta medförde att förståelse för slaget kunde presenteras.

Materialet i uppsatsen bygger på författare som beskriver fallet, därför finns det ingen anledning att ett annat val av material hade gett ett annat resultat. Detta eftersom en författare som beskriver en historisk händelse vill presentera korrekt information och skillnader i materialet skulle inte varit betydande för denna uppsats resultat.

Valet av forskningsdesign syftade till att uppfylla uppsatsens syfte. Med en teorikonsumerande ansats kunde fallet sättas i centrum samt dess kontext och därmed svara på forskningsfrågan. En exempelvis teoriprovande ansats hade satt teorin i centrum vilket inte hade gett oss förståelse för fallet. Däremot hade en teoriutvecklande ansats kunnat ge andra perspektiv på utfallet av slaget för att öka förståelsen om det.

5.4 Relevans för officersprofessionen

Det nämns i problemformuleringen att Försvarsmakten i MSD-16 har formulerat sig med ”att tillsammans med andra vinna kriget alternativt enskilt undvika att förlora.”¹⁴⁷ En lärdom från resultatet i denna undersökning visar att en numerärt liten flotta fortfarande kan orsaka förluster hos en större. Sveriges Försvarsmakt kan ses som liten i jämförelse med stormakternas vilket betyder att trots det har vi möjlighet att i krig eller kris minst få resultat som inte innebär förlust. Tills faktorer syftar till att förklara framgång i en strid. Genom att använda dessa kan vi förstå vad som saknades i Skagerackslaget och identifiera vad som är viktigt för officersprofessionen att tillämpa i ett krig eller en konflikt för att uppnå framgång.

Eftersom hierarkin var viktig för britterna kunde inte de med större kunskap bli hörda. Det är därför väsentligt att nämna i relevansen för professionen att rang spelar ingen roll när det kommer till kunskap. En hög officersgrad är inte per automatik liktydig med högsta kunskapsgraden. Som ledare och officer i Försvarsmakten är det därför en viktig aspekt att ha i åtanke. Svaret på forskningsfrågan visar att teorins faktorer påverkas av varandra. Som beslutsfattare i dagens krigföring är det väsentligt att ha förståelse för att det inte räcker med endast planerera ett beslut, det ska även genomföras med de medel och metoder enheterna har tillgängliga.

5.5 Förslag på vidare forskning

Utifrån forskningsdesignen identifieras en forskningslucka om varför ingen aktör kunde ses som fullständig segrare. Denna undersökning har påvisat att saknaden av ledning och ledarskap samt stridsmedvetenhet var två anledningar till detta. Genom att analysera två oavgjorda fall finns det möjlighet att uppnå ett utvidgat resultat. Antingen genom två oavgjorda fall, eller ett framgångsrikt och ett oavgjort fall. En liknande undersökning med ett annat syfte hade varit möjligt. Till exempel att med en teoriprovande ansats göra en begreppsutredning och undersöka de svårdefinierade begreppen framgång och nederlag med ett oavgjort slag. Förslagsvis hade det även kunnat genomföras en teoriutvecklande studie med Geoffrey Tills teori för att utveckla begreppet framgång i strid.

¹⁴⁷ Sverige. Försvarsmakten, *Militärstrategisk Doktrin : MSD 16*. 8.

Litteratur och referensförteckning

Litteratur

Asbjørn Johannessen and Per-Arne Tufte, *Introduktion till Samhällsvetenskaplig Metod*, ed. Per-Arne Tufte and Geije Johansson, 1. uppl. (Malmö: Malmö: Liber, 2003).

Charles London, *Jutland 1916: Clash of the Dreadnoughts* (Oxford: Oxford: Osprey, 2000).

Geoffrey Bennett, *The Battle of Jutland*. (London: London: Batsford, 1964).

Geoffrey Till, *Understanding Victory: Naval Operations from Trafalgar to the Falklands* (Santa Barbara, California: Santa Barbara, California: Praeger, 2014).

Jan Ångström and Isabelle Duyvesteyn, *Understanding Victory and Defeat in Contemporary War* (London: London, 2007).

Johan Lupander, *Skagerackslaget 1916 : Titanernas Kamp* (Stockholm: Stockholm : Svenskt militärhistoriskt bibliotek, 2009).

Peter Esaiasson et al., *Metodpraktikan: Konsten Att Studera Samhälle, Individ Och Marknad*, 5., [rev.] (Stockholm: Stockholm: Wolters Kluwer, 2017).

Robert K Yin, *Fallstudier: Design Och Genomförande*, ed. Björn Nilsson, 1. uppl. (Malmö: Malmö: Liber, 2007).

Artiklar och redogörelser

Dov Waxman, "Between Victory and Defeat: Israel after the War with Hizballah," *The Washington Quarterly* 30, no. 1 (2007): 27–43.

Eric Grove, "The Jutland Paradox: A Keynote Address," *The Mariner's Mirror* 103, no. 2 (2017): 168-75.

Holger Herwig, "JUTLAND: ACRIMONY TO RESOLUTION," *Naval War College Review* (Washington, 2016).

Jason Hines, "Sins of Omission and Commission: A Reassessment of the Role of Intelligence in the Battle of Jutland," *The Journal of Military History* 72, no. 4 (2008): 1117-54.

Matthew Seligmann, "A German Preference for a Medium-Range Battle? British Assumptions about German Naval Gunnery, 1914–1915," *War in History* 19, no. 1 (2012): 33–48.

Niall Mackay, Christopher Price, and A Jamie Wood, “Weight of Shell Must Tell: A Lanchestrian Reappraisal of the Battle of Jutland,” *History* 101, no. 347 (2016): 536-63.

Doktriner

Försvarsmakten, *Militärstrategisk Doktrin: MSD 16, MSD* (Stockholm: Stockholm : Försvarsmakten, 2016). <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/doktriner/militarstrategisk-doktrin-2016-ny.pdf> (hämtad 2019-03-19)

Internetsidor

Nationalencyklopedin, Kriget till sjöss. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/första-världskriget/kriget-till-sjöss> (hämtad 2019-04-28).

Nationalencyklopedin, källkritik. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/källkritik> (hämtad 2019-04-16).

Nationalencyklopedin, Skagerrakslaget. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/skagerrakslaget>(hämtad 2019-04-25).